

**Euro-Latin American Parliamentary Assembly
Assemblée Parlementaire Euro-Latino Américaine
Asamblea Parlamentaria Euro-Latinoamericana
Assembleia Parlamentar Euro-Latino-Americana**

Komisja Spraw Gospodarczych, Finansowych i Handlowych

17.9.2012

DOKUMENT ROBOCZY

Handel surowcami pomiędzy UE a AŁK

Sprawozdawca z ramienia PE: Catherine Grèze (Verts/ALE)

I. Ku sprawiedliwшему handlowi

Surowce są podstawowymi materiałami, które – po obróbce, przetworzeniu lub połączeniu z innymi surowcami – umożliwiają wytworzenie produktu ostatecznego. Termin ten określa zatem materiały podstawowe pochodzenia naturalnego znajdujące się w stanie nieprzetworzonym. Do surowców można więc zaliczyć lateks, rudę żelaza, ropę naftową, drewno, węgiel, złoto, srebro, lit, miedź, ołów czy glin.

Wiele krajów Ameryki Łacińskiej ma długoletnią tradycję górnictwa, a wydobycie surowców przez wieki kształtowało stosunki, jakie obecnie panują pomiędzy tym regionem a Unią Europejską (UE). W tym kontekście należy zauważyć, że historyczne relacje między Ameryką Łacińską i UE przekształciły się obecnie w intensywne stosunki handlowe dzięki dużym bezpośrednim inwestycjom zagranicznym bloku europejskiego w tym regionie. Zdaniem agencji statystycznej UE, Eurostatu, blok ten odpowiada za 20% światowego handlu i jest drugim w kolejności partnerem handlowym Ameryki Łacińskiej. Ameryka Łacińska zawsze była zorientowana na sprzedaż surowców do USA i państw Unii Europejskiej i przywóz z tych obszarów produktów wytworzonych o dużej wartości dodanej. W ramach wywozu z Ameryki Łacińskiej do Unii Europejskiej wysoki odsetek stanowią produkty przemysłu wydobywczego (18%), surowce (2,4%), paliwa (11%), rękodzieło (10%), produkty chemiczne (5%), sprzęt i urządzenia transportowe (3%) oraz produkty przemysłu motoryzacyjnego (11%). Ze swojej strony UE sprzedaje do Ameryki Łacińskiej zaawansowane technologicznie produkty wytworzone o wartości dodanej, jak sprzęt rolnoprzemysłowy, materiały transportowe i produkty chemiczne. Wzmożenie wymiany handlowej w ostatnich dwóch dekadach jest powiązane ze wzrostem inwestycji: w latach 1990–2001 globalne inwestycje w sektor surowców w Ameryce Łacińskiej wzrosły o 400%, a w 2005 r. region ten był miejscem realizacji 23% takich inwestycji.

Również dla Unii Europejskiej handel surowcami stanowi ogromne wyzwanie, czego dowiodła inicjatywa Komisji Europejskiej z 2008 r. zatytułowana „Inicjatywa na rzecz surowców – Zaspokajanie naszych kluczowych potrzeb w celu stymulowania wzrostu i tworzenia miejsc pracy w Europie” (COM(2008)0699). Europejski przemysł stoi w obliczu rosnących trudności związanych z dostawami surowców, zwłaszcza tych, które Komisja Europejska określiła jako „14 kluczowych surowców”. Przyszłość europejskiego przemysłu zależy w dużym stopniu od tych surowców, które nie są związane ani z energetyką, ani z rolnictwem. Zasoby te mają szczególnie duże znaczenie w kontekście przemian w kierunku zrównoważonej gospodarki niskoemisyjnej, ponieważ są wykorzystywane w zaawansowanych technologicznie produktach, takich jak katalizatory i akumulatory, a także do budowy instalacji do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Ponadto w rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie skutecznej strategii europejskiej w zakresie surowców (2011/2056(INI)) z września 2011 r. uznaje się te wyzwania za szansę na nawiązanie nowego i innowacyjnego partnerstwa na rzecz wzajemnej współpracy z korzyścią dla Unii Europejskiej i państw trzecich.

W związku z tym handel surowcami stanowi istotne wyzwanie, zarówno dla Unii Europejskiej, jak i dla Ameryki Łacińskiej. W tamach tego sektora przyszłość obu regionów jest ściśle połączona, gdyż dzielają one wspólny zbiór wartości i priorytetów, takich jak działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa oraz umacnianie demokracji i propagowanie praw człowieka.

Dominacja surowców w strukturze wywozu krajów Ameryki Łacińskiej – już w latach sześćdziesiątych mówiono o roli tego regionu głównie jako eksportera surowców – jest nadal jedną z głównych przeszkód na drodze do ich prawdziwego rozwoju. Pięćdziesiąt lat później w zasadzie się to nie zmieniło, pomimo pewnych postępów w zakresie dywersyfikacji produkcji w Ameryce Łacińskiej. Wręcz przeciwnie – rola niektórych krajów regionu jako eksporterów surowców jeszcze bardziej się umocniła.

Byłoby wskazane, aby produkcja i wywóz z Ameryki Łacińskiej do Unii Europejskiej w perspektywie średnio- i długofalowej opierały się na przetwarzaniu surowców w produkty o wartości dodanej, ponieważ pozwoliłoby to Ameryce Łacińskiej stać się miejscem sprzyjającym trwałemu rozwojowi gospodarki i aparatu produkcyjnego. Byłby to sposób na wspieranie stosunków pomiędzy oboma regionami, opartych na zasadzie „wszyscy wygrywają”. W ten sposób wydobywanie surowców będzie mogło się przyczynić do rozwoju gospodarki krajowej poprzez płatność podatków lub zwiększenie opłat licencyjnych, co będzie kluczowe dla mobilizacji funduszy własnych na rzecz rozwoju i inwestowania w dywersyfikację sektora produkcji.

II. Ku trwalszemu modelowi gospodarczemu

A. Ryzyko zależności w czasach kryzysu

Unia Europejska znajduje się obecnie w sytuacji bardzo głębokiego kryzysu gospodarczego. W sposób oczywisty ma to wpływ na kraje, które utrzymują z nią relacje handlowe, gdyż kryzys przyczynił się do braku stabilności światowych rynków kapitałowych: wielkość wywozu z Ameryki Łacińskiej do UE zmalała o 24% pomiędzy majem 2008 r. a majem 2009 r. w wyniku spadku cen surowców i recesji w UE. Począwszy od drugiego półrocza 2009 r. stało się możliwe stopniowe wznowianie wywozu z Ameryki Łacińskiej do UE dzięki wzrostowi cen surowców. Sytuacja ta uwydatniła jednak ryzyko dotyczące stosunków gospodarczych w zbyt dużym stopniu związanych z jednym regionem.

Oczywiście kryzys nie został jeszcze przezwyciężony i sytuacja ta może ponownie zaistnieć w każdej chwili. Trudne warunki, w jakich znajduje się UE, mogą mieć w końcu wpływ na Amerykę Łacińską poprzez handel, inwestycje, przepływ środków pieniężnych i równowagę budżetową. W opinii Daniela Titelmana, szefa działu badań komisji ECLAC, kryzys finansowy w roku 2008 spowodowany przez ryzykowne kredyty hipoteczne tzw. kredyty subprime był okresem, z którego region wyszedł w bardzo dobrym stanie. Sytuacja w Grecji i jej potencjalne rozprzestrzenienie się na gospodarki innych państw Unii, takich jak Portugalia czy Hiszpania, to dopiero początek „drugiej połowy meczu”. W ostatnim raporcie MFW mówi się o „dużym lęku przed nieznanym”. Ta niepewność może doprowadzić do wzmagania się kryzysu gospodarczego i do obniżenia poziomów wzrostu. W związku z tym z gospodarczego punktu widzenia sposobami na zaradzenie tej niebezpiecznej zależności są wzmocnienie własnego aparatu produkcyjnego, wspieranie wytwarzania produktów o wartości dodanej, dywersyfikacja gospodarki i przezwyciężenie zagrożeń związanych z gospodarką czysto wydobywcą.

B. Zagrożenia dla sektora rolnego i związane z dostępem do wody

W Ameryce Łacińskiej działa sektor rolny, który ma szansę podbić międzynarodowe rynki swoimi produktami o doskonałej jakości i konkurencyjnych cenach ze względu na niskie koszty robocizny w ponad dwudziestu krajach regionu. Rywalizacja o żyzne tereny uprawne stwarza jednak ryzyko, że sektor upraw rynkowych zajmie miejsce produkcji żywności, która często ma charakter wiejski i rodzinny. Ponadto wydobywanie surowców wymaga przyznania terenów przedsiębiorstwom wydobywczym, w związku z czym ludność wiejska często jest przesiedlana ze względu na przedsięwzięcia górnicze na dużą skalę.

Wszystkie etapy działalności wydobywczej związane są z bardzo wysokim zużyciem wody. Kopalnie odkrywkowe mogą zużywać nawet 100 milionów litrów wody dziennie. Ponadto zanieczyszczenie wody spowodowane jej wykorzystaniem w działalności górniczej, a także technika ługowania, która wymaga stosowania znacznych ilości cyjanku przy wydobyciu złota, połączone z zanieczyszczeniem spowodowanym pyłami zawierającymi duże ilości substancji mineralnych mogą spowodować poważne problemy zdrowotne u ludzi i nieodwracalne szkody dla ekosystemu, w tym gruntów rolnych znajdujących się w pobliżu obszarów wydobycia, zagłębi i rzek.

W przypadku tego rodzaju działalności potencjał konfliktów społecznych już jest wysoki. Mniej więcej jedna trzecia przedsięwzięć wydobywczych w Ameryce Łacińskiej była przyczyną konfliktów ze społecznościami, które zamieszkują obszary przyznane przedsiębiorstwom (139 z 337). Oczywiście ryzyko konfliktów związanych z wodą zwiększa się znacznie na obszarach, na których istnieje jej niedobór, a także na obszarach produkcji rolnej. Coraz częściej społeczności poszkodowane przez górnictwo mobilizują się. Dotyczy to głównie społeczności wiejskich i tubylczych, które żyją w wyraźnie złych warunkach ze względu na to, że działalność wydobywcza wpływa na ich zdrowie oraz środowisko. Społeczności te dostrzegają niekorzystny wpływ tej działalności, ale mają ograniczony udział w podejmowaniu decyzji, szczególnie w odniesieniu do wydawania licencji poszukiwawczych i wydobywczych jednostronnie przyznawanych przez władze państwowe. Na wspomniane zagrożenia związane z działalnością wydobywczą zwróciła uwagę sama Międzynarodowa Rada Górnictwa i Hutnictwa, co pokazuje, że spory stanowią strategiczny problem dla sektora w perspektywie globalnej.

Dlatego też ważne jest, aby region prowadził wspólną politykę w zakresie ochrony lasów, zasobów wodnych i kopalin, która byłaby zgrana z polityką UE i zapewniała ochronę środowiska Ameryki Łacińskiej. Unia Europejska jako nabywca produktów pierwotnych z Ameryki Łacińskiej powinna nadal być gwarantem przestrzeni politycznej pozwalającej osiągać konkretne kompromisy mające na celu zapewnienie ochrony i poszanowania zasobów.

C. Zagrożenia związane z ograniczonymi zasobami surowców

Strumień surowców płynący do Europy oznacza też, że Ameryka Łacińska przekształca się w ważne źródło produktu pierwotnego. Ta sytuacja może zaszkodzić zrównoważeniu środowiskowemu w regionie, jeśli doprowadzi się do nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych. Obecny kontekst, zwłaszcza ograniczona ilość zasobów, zmusza nas do wyboru bardziej zrównoważonego modelu wydobycia. Wykorzystanie odpowiednich, mniej zanieczyszczających technologii (efektywne wykorzystanie zasobów), ponowne

wykorzystanie i recykling, dążenie do tworzenia wartości dodanej w regionie pochodzenia zasobów, a także dywersyfikacja źródeł produkcji i zatrudnienia w dalszych ogniwach łańcucha wartości zmniejszając zależność i stanowią gwarancję przetrwania regionów, także dla przyszłych pokoleń.

W związku z tym ważne jest, aby Unia Europejska i jej państwa członkowskie wsparły kraje rozwijające się poprzez wymianę doświadczeń w zakresie bardziej zrównoważonych rozwiązań w dziedzinie działalności wydobywczej, wzrostu efektywności wykorzystania surowców oraz recyklingu. To właśnie podkreślono w komunikacie Komisji Europejskiej zatytułowanym „Inicjatywa na rzecz surowców – zaspokajanie naszych kluczowych potrzeb w celu stymulowania wzrostu i tworzenia miejsc pracy w Europie” (COM(2008)0699), a także w komunikacie z 2011 r., który uzupełnia komunikat z 2008 r.

D. Konferencja Ríó+20 i międzynarodowe zobowiązanie na rzecz przejścia na zrównoważoną gospodarkę

Konferencja Ríó+20 potwierdziła na forum międzynarodowym pilną potrzebę zmiany obecnych wzorców produkcji i konsumpcji. Kluczowym elementem w ramach nowego modelu jest bardziej racjonalne i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, nie tylko ze względu na koszty środowiskowe związane z wydobyciem, lecz także ze względu na ryzyko ograniczenia lub wyczerpania niektórych bardzo istotnych zasobów naturalnych.

III. Inwestycje ekologiczne i inwestycje w przyszłość

Uznaje się, że Ameryka Łacińska stoi teraz przed największą szansą w swojej historii na to, by rozwinąć swój aparat produkcyjny i stać się regionem o znaczeniu kluczowym na arenie międzynarodowej. Ponadto pojawienie się krajów BRIC jako głównych podmiotów międzynarodowych stosunków handlowych powoduje zmianę międzynarodowych przepływów kapitału. Należy zauważyć, że tak zwane kraje BRIC, czyli kraje o bardzo szybkim wzroście gospodarczym (Brazylia, Rosja, Indie i Chiny), postawiły na energię ze źródeł odnawialnych, dobrze zdając sobie sprawę z tego, że górnictwo zawsze dawało więcej korzyści kapitałom wielonarodowym, powodowało nieodwracalne szkody środowiskowe i społeczne, a także przyczyniało się do utrzymywania się ubóstwa w regionach, w których prowadzono działalność wydobywczą.

W 2010 r. i po raz kolejny w roku następnym Chiny zajęły pierwsze miejsce w światowym rankingu krajów inwestujących w odnawialne źródła energii. To właśnie chińskie przedsiębiorstwa wyprodukowały ponad połowę (55%) nowych modułów fotowoltaicznych, podczas gdy przedsiębiorstwa europejskie w tym samym roku wyprodukowały jedynie 13%. Odnawialne źródła energii odpowiadały za około 26% całkowitej mocy wytwarzanej w Chinach, 18% produkcji i ponad 9% końcowego zużycia energii w tym roku. Ponadto ponad 50% nowych generatorów wiatrowych na świecie zainstalowano w Chinach. Jeżeli chodzi o Indie, inny kraj z grupy BRIC, działają w nich liczni producenci generatorów wiatrowych. 13 GW mocy pochodzenia wiatrowego zapewniło temu krajowi piąte miejsce w światowym rankingu. Natomiast w 2010 r. inwestycje w odnawialne źródła energii (3,8 mld) zapewniły Indiom ósmą pozycję w światowym rankingu.

Zdaniem Silvii Reyes, dyrektor ds. informacji handlowej kolumbijskiego biura promocji eksportu PROEXPORT, Ameryka Łacińska nie tylko dysponuje bogatymi zasobami nieodnawialnymi, jak węgiel, ropa i gaz ziemny, lecz ma także duży potencjał w zakresie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych, z zasobów wodnych i biomasy; źródła te stanowią przyszłość ludzkości, istnieją więc wszelkie przesłanki dla tego, by ten wiek był złotym wiekiem dla Ameryki Łacińskiej.

IV. Konkretne propozycje

Udoskonalenie obowiązujących porozumień pomiędzy oboma regionami, zmiana kierunku toczących się negocjacji

Obecnie ze względu na wspomniane zagrożenia konieczne staje się udoskonalenie istniejących przepisów dotyczących sektora surowców. Obowiązującymi ramami dla handlu są dwustronne porozumienia inwestycyjne pomiędzy UE a Ameryką Łacińską. Tymczasem pewne elementy porozumień dotyczące wolnego handlu sprzyjają występowaniu sporów zagrażających handlowi pomiędzy oboma regionami; są to m.in.:

a) Zasada traktowania narodowego

Zasada ta, zawarta niemal z urzędu w porozumieniach pomiędzy oboma regionami, szkodzi wschodzącym branżom i rozwojowi wewnętrznemu, ponieważ stawia znak równości pomiędzy inwestorami transnarodowymi (zaopatrującymi się w maszyny, technologie i kapitał z zagranicy) a miejscowymi przedsiębiorstwami.

b) Prawa własności intelektualnej

Obecny system patentowy sprawia, że technologie pozostają w rękach wielkich przedsiębiorstw z Północy. Kraje Południa nie mają do nich dostępu, co stanowi przeszkodę na drodze do wewnętrznego uprzemysłowienia. Niezbędne są twórcze rozwiązania, aby prawa własności intelektualnej stały w zgodzie zarówno z globalizacją, jak i z koniecznością rozwoju.

c) Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ)

Postanowienia w rodzaju „wywłaszczenia pośredniego” (gdy nowe przepisy krajowe ograniczają pole manewru inwestorom) zagrażają zdolności państw wywozu do wzmocnienia ustawodawstwa socjalnego i środowiskowego. Państwa te narażają się na roszczenia prawne i konieczność wypłaty znacznych odszkodowań.

d) Liberalizacja usług

Znaczne zapotrzebowanie na wodę i energię w ramach dużych przedsięwzięć wydobywczych zagraża dostępowi do tych podstawowych zasobów. Liberalizacja sektora usług dotyczących tych zasobów może przynieść bardzo niekorzystne skutki dla ludności i wymaga jak najostrożniejszego postępowania.

Wzmocnienie i zrównoważenie zarządzania sektorem

Jak wiadomo, obecne zarządzanie rynkiem surowców charakteryzuje się niedociągnięciami i brakiem równowagi. Oto nasze propozycje wzmocnienia regulacji:

- a) unormowanie działalności giełdowej i zarządzenie spekulacji w celu ograniczenia zmienności cen surowców,
- b) przystąpienie do inicjatyw na rzecz większej przejrzystości sektora (np. *do Inicjatywy Przejrzystości w Branżach Wydobywczych, EITI*),
- c) ratyfikowanie konwencji przeciwko korupcji i zamknięcie rajów podatkowych,
- d) współpraca w zakresie polityki budżetowej w celu zapewnienia tego, by inwestorzy zagraniczni przyczyniali się poprzez płacenie odpowiednich podatków do rozwoju krajów, w których prowadzą działalność,
- e) wzmocnienie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw poprzez zobowiązanie ich do publikowania rocznych sprawozdań zawierających szczegółowe informacje na temat wielkości produkcji, zysków i zapłaconych podatków, a także praktyk środowiskowych i społecznych,
- f) ratyfikowanie i wdrożenie konwencji MOP oraz ujęcie ich w negocjowanych lub zmienianych porozumieniach, a także przyjęcie odpowiednich mechanizmów monitorowania i dbanie o ich stosowanie,
- g) przestrzeganie wielostronnych porozumień środowiskowych i ponowne potwierdzenie, zgodnie ze stanowiskiem ONZ, że prawo dostępu do wody jest prawem człowieka,
- h) współpraca w zakresie badań i rozwoju technologicznego na rzecz bardziej zrównoważonych praktyk wydobywania surowców, technologii ponownego wykorzystania i recyklingu oraz ekoprojektów,
- i) określenie obszarów, na których dozwolone jest wydobywanie, i obszarów, na których wydobywanie jest niedozwolone, z uwzględnieniem: podatności środowiskowej, występowania konfliktów oraz wrażliwości społeczno-kulturowej,
- j) wypełnienie obowiązku konsultacji i uzyskania uprzedniej świadomej i wolnej zgody ludów tubylczych po zapewnieniu szczegółowych i odpowiednich informacji oraz konsultacji w fazie przygotowań do udziału w podejmowaniu decyzji z poszanowaniem międzynarodowej konwencji nr 169 MOP oraz Deklaracji praw ludów tubylczych,
- k) ułatwienie poszkodowanym społecznościom dostępu do wymiaru sprawiedliwości,

- l) promowanie ustanowienia relacji dyplomatycznych w zakresie surowców (COM(2011)0025 final) z uwzględnieniem praw człowieka i dobrych rządów,
- m) ustalenie czytelniejszych kryteriów w ramach nowego instrumentu LAIF (ang. *Latin American Investment Fund*), aby efektywniej przyczynił się on do realizacji założeń dotyczących zrównoważonej eksploatacji zasobów.